

Zestig jaar Vereniging Hendrick de Keyser

Op 3 januari 1978 vierde de Vereniging Hendrick de Keyser in Huize van Brienen, Herengracht 284 te Amsterdam, op bescheiden wijze haar zestigste verjaardag. Er heeft geen feestelijke herdenking plaatsgevonden, omdat energie, tijd en geld beter besteed kunnen worden aan de voortzetting en uitbreiding van ons werk te weten het behoud van waardevolle architectuur uit het verleden.

Ondanks de vele beschermende maatregelen worden er nog steeds monumenten met sloping, vermindering of anderszins bedreigd, waaronder vele gebouwen die kenmerkend zijn voor de geschiedenis van de Nederlandse bouwkunst en derhalve de moeite waard zijn om door ons te worden aangekocht en te worden gerestaureerd.

Sedert de oprichting van de Vereniging Hendrick de Keyser op 3 januari 1918 en de aankoop van het eerste huis, Nieuwebrugsteeg 13 te Amsterdam, is er heel veel gebeurd in het vlak van de monumenten; in die periode zijn de opvattingen over het begrip monument en de handhaving van waardevolle architectuur gewijzigd evenals de restauratiegedachten en -technieken. Het object is in een breder verband geplaatst en wordt daarbij allengs meer gezien als een onverbreekbaar onderdeel van de omgeving. Ook de functie van het monument als gebruiksvoorwerp in de samenleving heeft geleidelijk aan een belangrijke aandacht gekregen.

Dat de ontwikkeling rond de instandhouding van oude waardevolle gebouwen duidelijk beïnvloed is door de tweede wereldoorlog met de praktisch volledige bouwbeperking en de daarna heersende woningnood is vanzelfsprekend.

De invoering van de monumentenwet van 1961, waarbij vooral ook de zogenaamde kleinere monumenten – woonhuizen, pakhuizen, bedrijfs- en industriepanden – een grotere aandacht krijgen, alsmede het is de wet geïntroduceerde begrip van het beschermde stads- en dorpsgezicht, heeft de bovenbedoelde ontwikkeling daarentegen in positieve zin beïnvloed. In de geschiedenis van de instandhouding en overlevering van de monumenten zijn op grond van het vorenstaande feitelijk in grote lijnen twee perioden te onderkennen, t.w. de vooroorlogse periode, met overwegend idealistische, hobbyistische opvattingen en veelal starre restauratie-ideeën, waarbij ongeacht de historische groei van het gebouw de re-

konstruktie tot de vermeende oorspronkelijke toestand tot het dogma behoorde, en de na-oorlogse periode, die gekenmerkt wordt door een steeds professionelere en doelgerichtere aanpak en uitwerking, zowel wat betreft de handhaving van oude bebouwing in het algemeen als de restauratie van het individuele monument. Een proces dat nog voortdurend in beweging is en mede gestuurd wordt door de grote publieke belangstelling die is ontstaan en de geleidelijk gegroeide politieke bewustwording, met als

belangrijkste uitvloeisel daarvan de tot standkoming van subsidieregelingen voor de restauraties van de gebouwen. Ook de sterke drang van de afgelopen twintig jaren om weer in de binnensteden te gaan wonen heeft zijn duidelijke sporen in dit alles nagelaten.

De evolutie in het monumentenvlak is uiteraard ook niet aan het beleid en de werkwijze van onze Vereniging voorbijgegaan of anders gezegd: de Vereniging Hendrick de Keyser heeft met haar werk mede een belangrijke steen aangedragen in de voltrekking van deze evolutie.

Ook voor ons is de na-oorlogse tijd in omvang wel de belangrijkste periode uit ons werk geweest, hetgeen ondermeer blijkt uit de lijst van verworven panden – rond 60% van de objecten is na 1945 in eigendom

1. Amsterdam: Nieuwebrugsteeg 13; gerestaureerd in 1932 met reconstructie van de 17e eeuwse toestand

Foto: Kunsthistorisch Instituut

2. Amsterdam, Herengracht 170/172; gerestaureerd in 1971, waarbij de hoofdopzet van de 17e eeuwse architectuur is gereconstrueerd doch latere ramen en ingangspartijen zijn aangehouden

Foto: Maarten Brinkgreve, Amsterdam; eigendom Ver. Hendrik de Keyser

verkregen – en uit de jaarlijkse restauratie- en onderhoudsomzet. Een ontplooiing die mogelijk geworden is door de eerdergenoemde subsidieregelingen, de grote financiële steun van particulieren en niet te vergeten het moeizame en veelal ondankbare pionierswerk van de oprichters en bestuurders uit de voor-oorlogse fase. Sedert de oprichting in 1918 zijn 207 objecten – een aantal hiervan bestaat uit meer dan één pand – verspreid over 58 gemeenten in Nederland in eigendom verkregen, waarvan rond 65%

een woonfunctie heeft en rond 35% een al dan niet gekombineerde woon-werkfunctie. In de loop der jaren zijn vele van onze huizen inmiddels gerestaureerd; restauraties die zorgvuldig zijn voorbereid en uitgewerkt en waarbij speciaal ook het interieur als essentieel onderdeel van het monument een grote aandacht heeft gekregen.

De ervaring van vele jaren heeft geleerd dat er voor de restauratie van monumenten geen algemene richtlijnen zijn op te stellen; ieder geval is weer anders en vraagt afhankelijk van zijn architectonische karakteristiek, de historische gegroeidheid en veelal ook de stedebouwkundige ligging een eigen aanpak. Wat in het ene geval wel verantwoord is als uitgangspunt voor de restauratie-opzet zal in het andere geval om bepaalde redenen niet aanvaardbaar zijn. De zogenaamde kleine monumenten zijn speels in hun architectonische uitingen en door de sporen van eeuwenlange bewoning groot in verscheidenheid en wellicht daardoor juist zo boeiend.

De restauratie-opvattingen uit de eerste dertig jaren van het bestaan van de Vereniging hangen wij thans bepaald niet meer aan; menig toen gerestaureerd object zou, nu onderhanden genomen, er na restauratie bepaald anders uitzien. De gerestaureerde panden van toen zijn daarom niet minder waardevol, in tegendeel, zij dragen immers

ook weer een stempel van een bepaalde tijdperiode, zoals de huidige restauratie een weerspiegeling zijn van de opvattingen en denkbeelden van deze tijd. Wellicht zal rond ons honderdjarig bestaan tegen de achtergrond van de dan geldende maatstaven het oordeel uitgesproken worden over de manier waarop wij thans ons restauratiewerk verrichten en zal blijken of wij het naar de dan geldende opvattingen al dan niet goed gedaan hebben.

Het oordeel dat in algemene zin uitgesproken is en in de toekomst stellig nog uitgesproken zal worden over de door de tijden heen gehanteerde aanpak van de restauraties van monumenten zal de kern van de zaak t.w. de gemotiveerde inzet tot het behoud van waardevolle architectuur uit het verleden, niet spoedig doen wankelen. De Vereniging Hendrick de Keyser, die zestig jaar geleden voor dat doel is opgericht, zal dan ook haar steen in het belang van de Nederlandse bouwkunst blijven bijdragen.*)

Ing. W. Raue,
Directeur Vereniging Hendrick de Keyser

3. Deventer, Brink 47/Boterstraat 3; restauratie in voorbereiding

Foto: Rijksdienst voor de Monumentenzorg

*) Inmiddels ontvingen we het jaarverslag over 1977, dat evenals vorige verslagen veel belangwekkendst bevat. Nieuwe aanwinsten – in het afgelopen jaar – waren Huidenstraat 19, Amsterdam, Rosmolensstraat 1–5, Hasselt, het voormalige raadhuis in Kuinre, Slotstraat 10, Culemborg (Drostenhuis), Boterstraat 3, Deventer, Brink 47, idem, en Molenstraat 109 (voorm. Tolkazerne) in Gorinchem.